XIX. évfolyam 9. szám

2021. szeptember 24. | 5782. Tisri 18. | ב"ה

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA

WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Littner György: Hetiszakaszok másként – Mózes hagyatéka (2. oldal)

Dési János: Elie Wiesel (8. oldal)

Őszi ünnepek a Dohányban (7. oldal)

Littner György

Hetiszakaszok másként – Mózes hagyatéka I. rész

Tavaly több részletet is olvashattak Littner Gyuri barátunk nemrég megjelent, Családregény a Bibliából című könyvéből. Januártól a hetiszakaszokat, s ezeken keresztül legnagyobb prófétánk, Mózes életét mutatja be – saját szemszögéből! Most a kivonulás előtti feladatokról olvashatunk.

A Haggada a héber rabszolgák Egyiptomból való kivonulásáról szól, ezt a könyvet olvassuk széder este, amit az évszázadokkal később élő emberek állítottak össze. Tudásukat a Mózes által írt Tórából merítették, mert egyikük sem volt jelen a kivonulásnál. Akik a könyvet összeállították irigységből, és rosszindulatból kihagyták belőle Mózes személyét. Az alapjuk az évszázadokkal előbb megírt mindennapi főimádságunk az „ÁMIDÁ" volt, melyben kétszer szerepel Ábrahám és Dávid neve, egyszer pedig Izsák és Jákob. Mózes itt sincs megemlítve, pedig többet tett a zsidóságért, mint a többiek összesen!

Domenichino - Mózes és az égő csipkebokor

Az Ö.való kiválasztotta Mózest a nagy feladatra. Születése óta vigyázta, elintézte, hogy mindent megtanuljon, amit az egyiptomiak tudtak. A héber rabszolgák gyermeke, a palotában, mint a Fáraó unokája nevelkedett, és egy váratlan tragédia után akár ő lehetett volna Egyiptom Fáraója. Tehát, aki egy birodalmat tudása folytán képes irányítani, az alkalmas a héber rabszolgák kivezetésére Egyiptomból. Senki más nem lett volna erre képes. Az Ö.való egymagában nem tudta volna végrehajtani a héberek kimentését, szüksége volt egy megfelelő emberre, mert a tíz csapás után a héber rabszolgák szétfutottak volna a világ négy égtája felé. Ezért ragaszkodott Mózeshez, hiszen Ő volt az, aki egybetartotta és kivezette a hébereket, Ő volt az, aki rendszeresen közbenjárt az érdekükben a Fáraónál. Nélküle sohasem szabadultak volna ki Izrael fiai Egyiptomból.

Mózes mindent elkövetett, hogy ne kelljen feladnia a második negyven évig tartó békés, boldog családi életét, de az Ö.való ráerőltette a népvezér szerepét, amit végül kénytelen volt elvállalni.

Testvérével, Áronnal elmentek Izrael bölcseihez, elmondták nekik az Ö.való tervét a szabadulásukról Mózes vezetésével, mire a vének leborultak Mózes előtt, aki már itt is érezte az Ö.való által ráruházott hatalmat.

„És a nép hitt; és midőn hallották, hogy az Örökkévaló megemlékezett Izrael fiairól és látta az ő szenvedésüket, meghajoltak és a földre borultak."

Mózes így legyőzve a félelmeit, elkezdte küldetését, elment a Fáraóhoz. Képzeljük el, hogy a testvéremmel elmegyek a Fehér Házba, vagy a Kremlbe azért, hogy beszéljek az elnökkel. Körülbelül ennyi esélye volt Mózesnek és Áronnak beszélni a Fáraóval. Ráadásul Áronnak a héber rabszolgának munkaidőben agyagból téglát kellett volna készítenie a város építéséhez. A palota fegyveres őrsége, ha meglátja, a nem dolgozó héber rabszolgát azonnal elfogja, és keményen megbünteti. Most mégis mozdulatlanul tűrték, hogy a két ember zavartalanul besétáljon a Fáraó tróntermébe. Mózesnek olyan isteni kisugárzása volt, hogy az őrök nem tudtak megmozdulni. Honnan eredt ez az erő?

Nyilvánvalóan az Ö.valótól, aki isteni hatalmat adott neki:

„És szólt az Örökkévaló Mózeshez: Nézd, íme, Isten helyébe tettelek Fáraó számára, és Áron a te testvéred lesz a te prófétád."

A Fáraó, aki szintén istennek képzelte magát, nem lepődött meg, amikor előtte állt a két követ. Ugyan megtagadta az Ö.való Mózes által közvetített kérését, mégis úgy tárgyalt velük, mint egy nép küldötteivel, pedig csak egy héber rabszolga állt előtte a testvérével. Ez azért lehetett, mert a Fáraó is megérezte, hogy egy felsőbb hatalom képviselőjével áll szemben.

Tízszer tárgyaltak egymással és minden tárgyalás után egy-egy csapás sújtotta Egyiptomot. Végül a tízedik csapás után a héber rabszolgák Mózes vezetésével szabad emberként, gazdagon megrakodva távoztak Egyiptomból.

A Kinyilatkoztatás előtt ismét égi magasságba emelte Mózest:

„Menj el a néphez és szenteld meg őket ma és holnap."

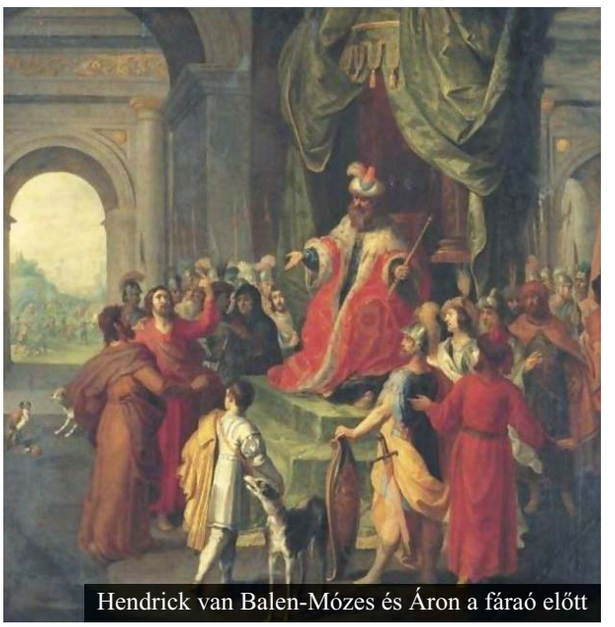
Hendrick van Balen-Mózes és Áron a fáraó előtt

Mózes bajban volt, mert sok mindenhez értett, de fogalma sem volt arról, hogy kell megszentelni kétmillió embert két nap alatt. Mondhatta volna a népnek, hogy legyetek szentek, de attól még nem lesznek azok. Ezért segített neki az Ö.való, megtanította Mózest az áldásra, amelylyel megszentelhette a népet, és később megismételte a tanítást, hogy Áron és a papok is megtanulják:

„Áldjon meg téged az Örökkévaló és őrködjék fölötted. Ragyogtassa az Örökkévaló az ő arcát reád és legyen hozzád kegyelmes. Fordítsa az Örökkévaló az Ő arcát feléd és szerezzen neked békét. És helyezzék nevemet Izrael fiaira és én megáldom őket."

Elhelyezte az első megtisztult törzset, amely több mint százötvenezer emberből állt a Szináj sziklája alatt. Kilépett a szikla szélére kitárta a két kezét a nép fölé és elmondta az áldást, ezzel megszentelte a törzset. Ez így folytatódott két napon keresztül, mire mind a tizenkét törzzsel végzett. Így Izrael népe szentté vált, és alkalmasak lettek a Tízparancsolat meghallgatására. Minden zsidó a mai napig, és az idők végeztéig szentté vált, hiszen mindenkinek valamelyik őse jelen volt Izrael fiainak megszentelésénél, s ők génjeikben továbbadták generációkon keresztül az Ö.való szentségét. Ezt az áldást Mózes szájából hallották először, és ez az egyetlen imánk, melyet közvetlenül az Ö.valótól kaptunk. Ezt az áldást a zsidók a mai napig használják, és örökké használni fogják, ha meg akarnak áldani valakit.

Szántó András: Láthatatlan alakok és Pesti alakok a nagyvilágban

A XX. század elejének Budapestjéről szóló összeállítások mellett Szántó András Pesti alakok című sorozatának újabb két kötetét ajánljuk Önöknek. A 8. rész a Láthatatlan alakokról szól, azokról, akik nélkülözhetetlen segítőink, akik mindig háttérben vannak. Míg a 9. főszereplői a Pesti alakok a nagyvilágban, a sikeres pesti emigránsok, világcsavargók.

A mesterségek és a mesterek élete sokszorosan feldolgozott téma a magyar kultúrtörténetben. Pesttel kapcsolatban a legkisebb mellékutca épületének tervezőit és építőmestereit is jobban ismerik a városvédők és rajongók, mint a régi lakóházuk házmesterét, akik mellett szinte naponta elmentek, amint az söprögette-tisztította az utcájukat a kapu előtt.
Egyszóval arra gondoltam, felvillantok olyan Alakokat a régi Pest életéből, akiket gyakran láttunk-látunk, csak nem veszünk észre.

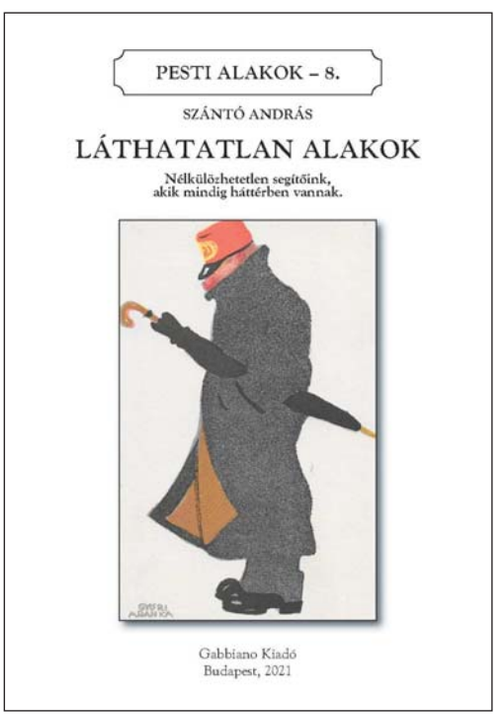

Rengeteget utaztam villamoson, de a vezetőjét – aki háttal is ül az utasoknak – csak akkor vettem észre, ha nem működött a sínváltó, ezért megállt a kocsival, leszállt és átállította jó irányba. Ezért az utasoktól semmiféle elismerést nem kapott, sőt, mindig volt olyan, aki átkozódott a nem működő technika miatt, ami őt szándéka ellenére késésre kényszerítette.
Gyerekkoromban minden ilyen jelenséget észrevettem, és ha nem volt feltűnő, sokszor el is bámészkodtam a jelenet láttán. Egyszer télen, fűtési szezonban a pedellus feljött az iskolában a 2. emeletre, hatalmas vödör szénnel és a másik kezében egy köteg tűzifával, és megbotlott a lépcsőn, ezerfelé röpködtek a fadarabok. Mi gyerekek odarohantunk és összeszedegettük. És a pedellus bácsi hálás volt a segítségért! A pedellusokból nem lett hős, nem írtak róluk regényt, szinte észre sem vette őket a társadalom, pedig nélkülük nem működött volna az iskola.

Hasonló élményem a „Mérő néni” a Vörösmarty téren. Ha édesanyámmal arra jártunk – ötös bizonyítványért sütiket kaptam a Gerbeaud cukrászdában – előtte meg kellett engem mérni. A Mérő néni – én hívtam így – idősebb néni volt, talán nyugdíj nélkül és összes jövedelme az volt, hogy a bérelt mérleget használó emberek a rendes tarifán kívül adtak neki borravalót.
Sokáig sorolhatnám az ilyen találkozásokat, de erről szól ez a könyv. Volt, akit 1-2 naponta láttam – a belvárosban, a Papnövelde utcában Nagymamáéknál a jegest, akitől egy vödörrel kellett felhozni a fél tábla jeget a régi hűtőbe, amelynek az ólomtartályába kellett beletördelni, hogy néhány napig hűtsön. És volt, akit ritkán láttam, a Verklist, aki betolta a szerkezetét az udvarra és ott hallgattuk a gangon, mármint a gyerekek. Nagymama a nyitott konyhaablakon át hallotta, de amikor lement a szokásos 4-5 szám, kijött a gangra és ledobott a Verklisnek 2-3 forintot.
Ez a könyv összefoglaló bemutatása azoknak az embereknek, akikkel találkozhattunk, de a felsorolt foglalkozások történetéről nem fogok hosszú értekezést írni, mert a legtöbb esetben azokról vaskos könyvek, tanulmányok születtek már. Itt a szolgálatot teljesítő emberekről villantok fel pillanatképeket, hogy a Pesti Alakok sokszínűségét láthatóvá tegyem.
Szóval a „Láthatatlan Alakoknak” titulált foglalkozások és az ilyeneket művelő emberek egy része az otthonokhoz kapcsolódik, másik részével az utcán találkozhattunk a városban. S volt, akikhez el kellett menni, ha látni akartuk, az Ingyenkonyhák ételosztásaira gondolok, vagy az Állatkertben az állatgondozók ügyködésére. Az állatkerti látogatásunk előtt Édesapámmal a Városligetben. „A” Pónifogaton ülök – a fogat és a ló gazdája diszkréten hátrahúzódott a fotózáskor. Emlékszem, hogy a Fogatos és a Fotós kedves bácsik voltak!

Miért éppen az emigránsok?!

Szociológusok serege foglalkozott már a magyarok kivándorlásának hosszú és keserves történetével, melyben természetesen a világhírűvé vált magyar személyiségek is előkelő helyet foglalnak el. A Pesti Alakok sorozatban azért tartottam fontosnak és érdekesnek a külföldre került hazánk fiai rövid történetének felelevenítését, mert az „Akikre büszkék vagyunk” kérdéskörében sokszor hivatkozunk arra, milyen nagyszerű emberek kerültek el Pestről messzi földre úgy, hogy ott arattak sikert.

Néhány ismerősöm és barátom is elment külföldre már az én életemben, ezért alakult ki egy speciális véleményem erről a dologról. Disszonánsnak tartom, hogy miközben rengetegen hangoztatják a hazafiság, elkötelezettség stb. hangzatos elvárásokat, aközben a lojalitásnak nyoma sincs a legtöbb emberben. Nem csak a haza iránt, de a család, a barátok, a munkaadók és a többi társadalmi kapcsolatok iránt sem. Azt is látom, a rátermett és tehetséges emberek itthon is tudnak érvényesülni és boldogulni – sokan persze rosszabb körülmények között, mint más országokban.
De milyenek is vagyunk mi magyarok? Ezt legjobban – és tréfásan – Lackfi János fogalmazta meg a hasonló című könyve ajánlásaként:
„…Hátrafelé nyilazók és cekkerben bontott csirkét cipelők. Alkoholisták. Dehogy alkoholisták, csak megisszák a magukét. Folyton panaszkodók és forrófejűek. Pacalevők és pizzafalók. Asztalsarkon busongók, akik párszor az asztalra csaptak, és beleremegett a történelem. Valamikor nagyon tudtak focizni, most nagyon tudnak rá emlékezni. Ha meg akartak halni, mindig lerántottak magukkal egy törököt is. …”

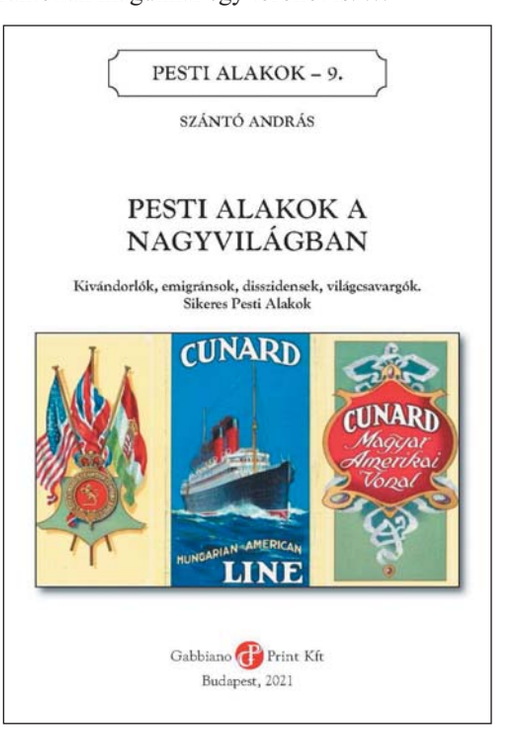

A tréfát félretéve sok érdekes emberrel találkoztam a magyarságból, akik megérdemelnek egy kis, vagy éppen nagy figyelmet, és ezért szeretném ebben a könyvben egybegyűjteni az „Érdekes Magyarok Asztaltársaságát”, akár személyes ismeretség, akár csak a személyes érdeklődés kapcsol hozzájuk.

Tel-Aviv és Budapest a világ legjobb városai között

A Time Out magazin 27 városlakót kérdezett meg és az alapján állította össze a világ 37 legjobb városát. Az előkelő listán Tel-Aviv a 8., míg Budapest a 29. helyen végzett. Míg a „dobogósok" San Francisco, Amszterdam és Manchester.
Aki azt gondolná, hogy a járvány legyőzheti a városban való élet értelmét, mert a lezárások miatt a városi életet meghatározó szórakozás, kultúra és társadalmi élet nagy része szinte teljesen megszűnt és az ott élők csak a lakásban tölthetik mindennapjaikat, az tévedne.
A városok zöme alkalmazkodott. A közösségek úgy gyűltek össze, mint soha. Küzdöttek azért, hogy segítsék vállalkozásaik fennmaradását. És a szórakozás módját is megtalálták.
Mostanra sokan kikerültünk a lezárásokból, és kísérleti lépéseket teszünk a félig normalitás felé, és a lap szerkesztői úgy gondolták, itt az ideje felismerni mindazt a nagyszerű dolgot, amelyet városok az elmúlt 18 hónapban elért. Tehát ismét elindították a „Time Out Indexet" 27 000 résztvevős közvélemény-kutatást végeztek Melbourne-től Madridig, Chicagótól Koppenhágáig és Tel-Avivtól Tokióig.
Szerették volna megtudni, idén melyik városok léptek előre, vagy éppen estek vissza. Tehát nem csak az ételekről és a kultúráról kérdeztek, mint máskor, hanem a közösségi projektekről, a zöldfelületekről és a fenntarthatóságról is. A városokat kerestek, amelyek nemcsak a jelenre, hanem a jövőre is gondoltak, amelyek jobbá teszik az életet mind nekünk, mind unokáinknak.
A listát a szavazás minden kategóriájának válasza, valamint a Time Out szerkesztői által szerzett tapasztalatok alapján állították össze.

Carmel piac

Tel-Aviv kapcsán kiemelik, hogy amikor a Covid miatt a turizmus leállt, a „soha meg nem álló város" szünetet tartott. Az olyan helyszíneken, mint a Dizengoff tér és a Park Ha-Mesila, piknikeket, koncerteket, vetítéseket és beszélgetéseket rendeztek. A lezárások után Izrael vezette az oltási versenyt, és nem sokkal később a helyiek kávézókban ülhettek és jógáztak a tengerparton. Megemlítették, hogy város ad otthont a régió legnagyobb Pride felvonulásának, a vegán ételek legszélesebb választékának, s éjszakai élete mindig valódi alternatívát kínál.
Kiemelt helyszínnek a Carmel piacot jelölték meg, amely a város lüktető szíve, ahol a helyiek fűszereket, humuszt, falafelt és más mellett friss, biotermékeket árulnak, vagy csak megisznak egy-egy pohár sört, esetleg egy arakot.
Budapesten leginkább a budai hegyek, a parkok sokasága és a folyópart adta lehetőségek keltették fel a magazin szerkesztőinek figyelmét.

A Pesti Sólet menüje

Erőleves palacsintatésztával 10 főre

Hozzávalók: 1 kg marhahús és csont, 4-5 db sárgarépa, 1 db karalábé, kis darab zeller, 1 fej vöröshagyma, 1 zöld paprika, 1 db paradicsom, só, néhány szem feketebors
A palacsintához (12 db-hoz): 125 g liszt, 40 g vaj, 2 db tojás, 2,5 dl szénsavas ásványvíz, csipet só.
Elkészítés: : A húst megmossuk, és (ha kell) feldaraboljuk, a répát, a petrezselymet, a karalábét és a zellert, a hagymát meghámozzuk. Megfelelő méretű fazékba tesszük a csontokat és a húst, és felengedjük hideg vízzel, hogy ellepje. Feltesszük főni közepes lángon. Amikor hab keletkezik a tetején, leszedjük, csökkentjük a lángot, beletesszük az összes zöldséget (a paradicsom, a hagyma és a paprika egészben kerül bele), és sózzuk, borsoz-zuk. Közepes, vagy annál kisebb lángon addig főzzük, amíg a zöldség és a hús is megpuhul. Végül kiszedjük a zöldségeket, és leszűrjük.
Amíg fő a leves, elkészítjük a palacsintát: a hozzávalókat csomómentesre keverjük, fél órát pihentetjük, majd egy serpenyőben kisütjük. Ha kész, üresen feltekerjük, és csíkokra vágjuk őket. A leszűrt alap lébe beleszórjuk a palacsintacsíkokat, és petrezselyemzölddel vagy snidlinggel tálaljuk.

Halfasírt

Hozzávalók: 1 kg tengeri halfilé, 2 tojás, 2 nagy fej lilahagyma aprítva, 1 ek olívaolaj, 2 gerezd fokhagyma, reszelve, só és frissen őrölt bors, 2 szikkadt zsemle beáztatva és jól kinyomkodva, 1 csokor apróra vágott petrezselyem, 1 teáskanál magos mustár. Továbbá tojás és zsemlemorzsa a panírozáshoz, olaj a sütéshez
Elkészítés: A finomra vágott hagymát az olívaolajon megdinszteljük. A halfilét késsel, vagy konyhai robotgéppel apróra vágjuk. Majd nagyobb tálban összekeverjük a többi hozzávalóval (tojás, hagyma stb.) és kézzel jól megdolgozzuk. Sózzuk, borsozzuk, s ha túl laza zsemlemorzsát is szórhatunk bele, hogy jól formázható masszát kapjunk.
A masszából rövid pihentetés után pogácsákat formázunk, ezeket előbb felvert tojásba, majd zsemlemorzsába forgatjuk, és olajban kisütjük. Gyorsan elkészíthető kevert, friss fejes salátával, paradicsommal, uborkával, olívaolajjal, citromlével, sóval, borssal, ízesített salátával és rizzsel tálaljuk.

Túrós dekli

Hozzávalók: A leveles tésztához: 25 dkg margarin, 25 dkg liszt, 1 kanál ecet, csipet só, 1,2 dl víz.
Töltelék: 1 kg tehéntúró, 4 tojássárgája, 2 csomag vaníliás cukor, 5 dkg mazsola, 2 citrom reszelt héja, ízlés sze-rint még cukor.
Elkészítés: A margarinból elveszünk 3 dkg-ot, ezután 2 dkg liszttel lazán elkeverjük, majd négyzetet formálunk belőle. A többi lisztet a 3 dkg margarinnal, a sóval, ecettel és a vízzel jól eldolgozzuk. Amikor már lejön a tészta a kezünkről, cipót formálunk belőle, és fél órát pihentetjük. Ezután kinyújtjuk a tésztát, közepére helyezzük a margarint, és a tésztaszéleket ráhajtjuk. Meglisztezzük, majd sodrófával kinyújtjuk, óvatosan, hogy a margarin elő ne bukkanjon. Jobbról és balról középig behajtjuk, majd újra nyújtjuk. Ezután a másik oldaláról újra jobbról-balról középig hajtjuk, majd a téglalapot félbehajtjuk. Ekkor hűtőbe tesszük, és kb. fél óráig pihentetjük. Ezt a hajtogatást háromszor megismételjük, félórás szünetekkel, majd a tésztát kinyújtjuk, és tenyérnyi kockákra vágjuk.
A túrót a többi hozzávalóval, géppel jól eldolgozzuk. A négyzetekre tölteléket halmozunk, majd a tészta négy sarkát felemeljük, és középen összenyomjuk. Tojásfehérjével vékonyan bekenhetjük, és forró sütőben gyorsan sütjük.

Bizánci kori birtok maradványaira bukkantak Tel-Aviv közelében

A bizánci korban épült 1500 éves birtok maradványaira bukkantak Tel-Avivtól északkeletre, a mai Ramat Hasaron nevű város külterületén – jelentette a Hááre honlapja. A gazdagon díszített épületeket és gazdasági létesítményeket egy építkezés kezdete előtt tárták fel az Izraeli Régészeti Hivatal (IAA) munkatársai.
Joav Arbel ásatási igazgató elmondta, noha nem szóltak írásos források erről az uradalomról, de nem lepték meg a gazdag leletek, hiszen ebben a térségben az emberiség története során szinte mindig éltek jelentős tárgyi emlékeket maguk után hagyó emberek.
– Számos lelet mellett felfedeztünk egy nagy, mozaikkal burkolt szőlőprést, valamint vakolt épületeket és egy nagy építmény alapjait, melyet raktárként, vagy tanyaként is használhattak – tette hozzá Arbel.

Az épületekben és a gazdasági létesítményekben törött tároló- és főzőedényeket találtak, melyeket gazdáik maguk használhattak. Gabonafélék és más növények őrlésére alkalmazott malomköveket is találtak, melyeket a Golán-fennsíkról és Galileából importált vulkanikus bazaltból készítettek, mely keményebb a helyi mészkőnél.
Egy aranyérme is előbukkant a földből, melyet 638-ban, vagy 639-ben veretett Hérakleiosz bizánci császár. Egyik oldalán a császár látható két fiával, a másikon pedig a kereszt képe a jeruzsálemi Golgotán, ahol a keresztény hagyomány szerint Jézust keresztre feszítették. Az érmére valaki görög, esetleg arab nyelvű írást karcolt, vélhetően több tulajdonosának nevét.

Egy aranyérmét is találtak a helyszínen – Fotó: Amir Gorzalczany / Izraeli Régészeti Hivatal

– Az aranypénz lenyűgöző adatokat tartalmaz a bizánci uralom hanyatlásáról és az egykori történelmi eseményekről, például a perzsa invázióról és az iszlám megjelenéséről – emelte ki Robert Kool, az IAA numizmatikai osztályának vezetője.
Felfedeztek egy szokatlan bronz láncszerkezetet is, amelyet csillár felfüggesztésére használhattak. Ez a mennyezetről lógó fölláncból állhatott, amely három további láncra ágazott szét. Mindegyik végén horoggal, amelyekbe beleakasztották az üvegolajlámpásokat.

Kerámialámpák – Fotó Assaf Peretz - Izraeli Régészeti Hivatal

– Ehhez hasonló, de nagyobb lánc lámpaszerkezeteket főként templomokban találtak, néhány ortodox egyházban a mai napig létezik – hangsúlyozta Arbel, aki szerint ebben az esetben nem valószínű a vallási jelleg, egyszerű középületekben is világíthattak ilyen lámpákkal.

A gazdaság a korai iszlám időszakában, a VII. századtól iparibb jellegű lett, ebből a korból edények, ép olajlámpák és étkészletek kerültek elő. Az emberek nem csak dolgoztak, de ott is éltek a műhelyek mellett, ugyanis megtalálták házaik maradványait és két nagy sütőkemencét is. A régészek szerint a XI. századig használhatták ezt a gazdaságot, akkor elhagyták, és ezer évre elfelejtődött.
A maradványok az építkezések végeztével egy park részeként lesznek láthatóak a Ramat Hasaron-i polgármester ígérete szerint. (MTI)

Izraeli kutatók az Alzheimer-kór ellen

A Tel-avivi Egyetem tudósai arra voltak kíváncsiak, miként hat az agyra egy túlnyomásos kamrában elvégzett oxigénterápia. Az eredmények biztatóak.
Hosszú ideje foglalkoznak már a kutatók azzal, hogy kezelni, vagy végre gyógyítani tudják a gyógyíthatatlan betegségnek számító Alzheimer-kórt. A Queenslandi Egyetem kutatói nemrég egy ultrahangos módszerről számoltak be, amely áttörést hozhat, s most a Tel-Aviv-i Egyetem tudósai közöltek hasonló hírt.
A The National News beszámolója szerint azt tapasztalták, hogy a betegség hatékonyan kezelhető, ha a betegek egy túlnyomásos kamrában oxigént kapnak. Fontos, a kutatást csak egy kis csoporton, hat főn végezték el, így folytatásra lesz szükség több emberrel.
A szakemberek három hónapig, heti öt napon át, naponta 90 percig kezelték az idős betegeket, akiknél az Alzheimer-kór korai jelei mutatkoztak. A véráramlás 16-ról 23 %-ra nőtt az

Alzheimer-hiberbárikus kamra

alanyok agyában, és mindegyiküknél jelentősen javult az agyi működés. A memóriateszt 16,5, a figyelem 6, míg az információfeldolgozás sebessége 10,3 százalékkal nőtt.
A terápia során a túlnyomásos kamra először oxigénhiányos állapotot idéz elő, amely megváltoztatja az agyi erek szerkezetét. Ezt követően az alanyok oxigént kaptak, a szövetek pedig azt sokkal gyorsabban és nagyobb menynyiségben szívták fel.

A tesztek mellett elvégzett állatkísérletek kiderítették, az oxigénterápia felszámolta a béta-amiloid fehérje ragadós plakkjainak felhalmozódását az agyban. Ezek a plakkok akadályozzák meg a sejtek kommunikációját, és megbízható markerei az Alzheimer-kórnak.
A szakemberek rámutattak, a kutatások mellett a széles körű alkalmazásnál arra is szükség lesz, hogy a betegek kellően motiváltak legyenek, mert a terápiás kezelést vélhetően folyamatosan el kell majd végezni.
A Tel-Aviv-i Egyetem munkatársai a Samir kórházzal közösen egy korábbi hasonló kutatás során már két fő szempontból is megfordították az öregedést: a telomerek 20-38 százalékkal hosszabbak lettek, noha rövidülniük kellett volna az idő múlásával, és sejttípustól függően, 11-37 százalékkal csökkent az öregedő sejtek aránya a teljes sejtpopulációban.

(Forrás: www.hvg.hu)

A tizedik csapás
Kettőslátás - A Biblia a teológus és a filozófus szemével

Korábban az erabbi beszélgetésfolyamban Dési János, dr. Frölich Róbert és dr. Gábor György segítségével tanulhattunk a zsidósághoz kapcsolódó szokásokról és sok egyébről. De azóta sem maradtunk a trió nélkül, Kettőslátás - A Biblia a teológus és a filozófus szemével indult új sorozat, melyet szerdán 17:00-tól, az ima előtt követhetnek a dohányos zoom-on. S kövessék is figyelemmel, mert az előadásokat NEM lehet visszanézni. Persze a Pesti Sóletben rendre adunk egy rövid összefoglalót az elhangzottakból. Ezúttal csak egyetlen eszmecsere kivonatát olvashatják, mert az őszi ünnepek alatt szünetelt a beszélgetés.

Főrabbink kiemelte, a tizedik csapás előtt kellett venni egy bárányt és niszán 14-én le kellett vágni, s kovásztalan kenyérrel és keserűfűvekkel kellett elfogyasztani. Ez egy kezdetleges áldozati rituálé, majd később minden évben levágták rituálisan a bárányt. Ennek a báránynak a vérét fel kellett kenni a két ajtófélfára és a szemöldökfára.

Gábor György hozzátette, hogy a korábbi zsidóság előtt az ünnepek mindegyike természeti ünnep volt. A zsidóságnál viszont történet kapcsolódik ezekhez is. Ez – a pészach – pedig egy kiemelt ünneppé vált.

I.ten azt mondja, pészách a kivonulás ünnepe, a szabadság ünnepe, az aratás ünnepe, ám úgy indokolja, hogy ünnep, mint a neve is mutatja, az elkerülés ünnepe. Az egész ünnep arról szól, hogy a tizedik csapás, a halál elkerüli a zsidó házakat. Ám ez valahogy furcsa módon eltűnt az évszázadok során.

A tizedik csapás a Midrás szerint az elsőszülöttek csapása, s valójában nem meghaltak, hanem puccsot szerveztek, hogy ki kergesse el Mózest Egyiptomból a régi fáraó, vagy az új.

Egy másik értelmezés szerint az egész történet keretes: a zsidók igazi üldözése a csecsemők megölésével kezdődött, s most a csapások az elsőszülöttek halálával végződnek.

A tizedik csapás után nem pusztán elengedik, de kifejezetten elküldik a zsidókat, ráadásul gazdagon zavarják el őket. Így az Ábrahámnak tett ígéret, mely szerint az utódai szolgák lesznek idegen országban, ahol sanyargatják őket, majd kijönnek nagy vagyonnal, az most beteljesedik.

A „kiürítették Egyiptomot”, nem azt jelenti, ahogy sokan értelmezik, hogy kifosztják őket, hanem azt, hogy majd kétmillió ember hagyja el az országot és üres lesz egy hatalmas terület.

Azt mondja a szöveg: „ha idegen van a házadban, körül kell metélni, és Veled ünnepelhet” – semmi más előírás nincs.

Az elsőszülöttek halála

Gáza felől kb. 250 kilométert kéne megtenni, hogy az Ígéret Földjére érjen a nép, amellyel pár hét alatt megérkezne. Ám Mózes mégsem erre indul, hanem „Észak Ura” felé, majd dél felé folytatja az utat. A kerülő azért is van szükség, mert ezek az emberek nemrég még rabszolgák voltak, s most válhatnak majd néppé. Az I.ten által tűzoszlopként vezetett, s felhőoszlopként védett nép József csontjait is magával viszi.

Amikor a fáraó ráébred arra, hogy mennyi rabszolgát engedett el, rögtön harci szekerekkel, lovasokkal indul a zsidók után, akik megijednek, s már sajnálkoznak, hogy inkább maradniuk kellett volna.

Következő alkalommal tartson velünk Ön is, október 6-tól szerdánként ismét, az ima előtt, **17:00-tól** a zoom-on.

***Meeting ID**: 389 906 7799.*
***Jelszó**: dohany.*

A belépő „kódokkal” kéthetente **keddenként** is hallgathatnak egy érdekes előadást, ezeken *Kaczvinszky Barbarát* követhetik szintén **17:00 órától**.

Támogassa zsinagógánk alapítványát!

Az Alapítvány a Dohány utcai zsinagógáért az elmúlt években rengeteg programot szervezett a körzet hívei számára (kirándulás, múzeumlátogatás stb.), de környezetünk szebbé alakításáért is rengeteget tett Nádel Tamás elnök vezetésével. Elég megemlíteni az Emánuel park átalakítását, a sírkert rendbetételét, vagy éppen a Dohány templom orgonájának felújítását. S persze még hosszan sorolhatnánk, megemlítve, hogy minden évben anyagi segítséget nyújt valamely zsidó intézménynek.

Kérjük, támogassa Alapítványunkat!

Bankszámlaszám: 11707024-20359234-00000000
IBAN: HU71 1170 7024 2035 9234 0000 0000

I M A R E N D

Augusztus óta végre visszatérhettünk a régi életünkhöz, az online tér helyett minden nap, élőben, személyesen találkozhatunk a **Dohány utcai zsinagógában.**

Hétköznap: **7:30**-kor kezdünk reggel, az esti ima időpontja **18:00** óra.
Péntek esti ima: **18:00** óra.
Szombat reggel: *Sachrisz*: **9:30**, *Tóraolvasás*: **10:00**, *Muszáf* ima: **kb. 10:45**
Vasárnap reggel: **8:00**-kor.

A zoom-os programok (*kéthetente kedden*, illetve *szerdánként*) az esti imák **18:30**-kor kezdődnek a zsinagógában.

Fontos, a zsinagógába csak **védettségi igazolvány felmutatásával** lehet belépni. Kérjük, csak az jöjjön, akinél eltelt már 2 hét a második oltás után, és egészséges!

Őszi ünnepek a Dohányban

Két év után végre ismét közösen kezdhettük meg az őszi ünnepeket a Dohány zsinagógában, s bízunk benne, hogy a hátra lévő időszakban is találkozhatunk. Így a gyerekek által leginkább várt cukordobálós Szimchasz Tajró este is.
Tavaly a COVID miatt csupán az interneten követhettük, az előre felvett nagyünnepi imákat, szent dallamokat. Idén viszont újra megtelt a Dohány utcai zsinagóga és – a járvány miatt fontos szabályokat betartva – rengetegen foglaltak helyett a „padsorokban" Rajs Hasónó este és hangzott fel igen sűrűn „Sana Tova", „Lösonó Tajvó" és minden ismert újévi jó kívánság.
Bő egy héttel később, Kol Nidre alkalmával is csak nehezen lehetett szabad helyet találni és másnap a Mázkir közben sokan emlékeztünk elhunyt szeretteinkre. Este pedig „a Dohányban" vártuk a böjt végét, a sófár hangját.
A héten a szépen feldíszített sátorban tölthettük rendre együtt az ünnepet. Örömünk mégsem lehetett teljes, mert az új esztendő másnapjától nélkülöznünk kellett főrabbinkat, dr. Frölich Róbertet, aki remélhetőleg már lapunk megjelenése napján, de legkésőbb a jövő héten velünk lehet zsinagógánkban.
A sátor ezúttal is megtelt, olyannyira, hogy többen állva hallgatták kántorunk, *Rudas Dániel* énekét, majd *Deutsch László* rövid beszéd az ünnepről, illetve idézetét Kiss József, külön a sátoros ünnepre írt verséből egy részletet. /*Kiss József* a Pesti Izraelita Hitközség felkérésére 1888-ban írta meg az *Ünnepnapok* című verseskötetét, s ebben szerepel e vers is./
„Fel ünnepelni, fel csoportba,
A pálma ágak ünnepét!
Eszrog gyümölcse, fűzfa lombja
Friss illatát terjeszsze szét…"
Ezt követően a szokásoknak megfelelően mézbe mártogattuk a barcheszt, s hogy még édesebb évünk legyen, falatoztunk az asztalokon lévő finomságokból. Jövő héten hétfőn folytatódnak az ünnepek. Itt is felhívjuk figyelmüket, hogy Hajsánó Rabbó reggel – kivételesen – a Talmud-Tórában találkozhatunk. Este pedig ismét a Dohányban (Smini Áceresz). Másnap délelőtt (Mázkir) ismét elhunyt családtagjainkra emlékezünk, hogy aztán este jöjjön a vígasság (Szimchász Tajró), s szálljanak szerte szét a cukrok, melyeket a gyerekek majd lelkesen gyűjthetnek kosaraikba, szatyraikba, vagy tömhetnek a zsebükbe, és persze amikor lehet, a szájukba. Közben feltárul a frigyszekrény és előkerülnek a ritkán látott, különböző méretű csodaszép Tórák, amelyeket hétszer is körbehordunk zsinagógánkban.

Köztulajdonba kerültek az árverésre bocsátott magyar zsidó iratok

Izraeli-magyar együttműködéssel az Izraeli Nemzeti Könyvtár (NLI) és a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár (MZSML) megszerezte és közzéteszi az augusztusban, Izraelben árverésre bocsátott magyar zsidó dokumentumokat.

Születési anyakönyv - Putnok, 1858-1884.

Az Izraeli Nemzeti Könyvtár (NLI) és a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár (MZSML) közösen megvásárolta azt a hét, XIX. és XX. századi, a magyarországi zsidó közösség életével összefüggő dokumentumot, melyek a Kedem Aukciósház katalógusában bukkantak fel augusztusban. A megvásárolt iratanyag tételei között születési és halotti anyakönyvek is találhatók, amelyek különös jelentőséggel bírnak a zsidó közösségek szervezeteinek történeti feldolgozása és családfa-kutatási tevékenységek szempontjából. De fontosak azért is, mert képet adnak a közösségek belső ügyeiről a II. világháború előtti időszakról, a háború, illetve a holokauszt és a felszabadulás utáni időszakról is.

A dokumentumokat a Kedem Aukciós Ház aukciós eladásra szánta, de a zsidó örökség megőrzése iránt elkötelezett személyek és szervezetek kérésére visszavonta az árverési tételek közül. Az NLI és a MZSML a digitalizálja és az internetet elérhetővé teszi ezeket az iratokat, és a levéltári iratmegőrzés legszigorúbb szabályai szerint tárolja.
Az NLI és a MZSML meggyőződése, a magánkézben lévő, zsidó örökséggel kapcsolatos dokumentumoknak az iratmegőrzés és közgyűjteményi szolgáltatások terén tapasztalattal rendelkező levéltárakba és múzeumokba kell kerülniük vásárlás vagy adományozás útján. A jelenleg még magánkézben lévő iratok hosszú távú megőrzése szempontjából ez az ideális, hosszútávú megoldás.
Az NLI és a MZSML szeretné megköszönni annak a számos kutatónak a munkáját, akik segítettek felhívni a közvélemény figyelmét ezekre az ügyekre és a felbecsülhetetlen értékű zsidó örökség megőrzésének szükségességére. A velük való közös munkát a felek a jövőben is folytatni szeretnék.

A gyűjteményben található iratok:
- A Debreceni Hevra Kadisa jegyzőkönyve (1896, 1946-1948)
- A hajdúböszörményi közösség bevételi és kiadási pénztárkönyve (1910-1943)
- Miskolci házassági anyakönyvek (1851-1881)
- Miskolci Hevra Kadisa jegyzőkönyve (1934-1942)
- Születések és körülmetélések nyilvántartása, Ónod (1886-1913)
- Születések és körülmetélések nyilvántartása, Putnok (1858-1884)
- A sátoraljaújhelyi közösség Hevra Kadisa (a közösség temetéseit intéző "Szent Egylet") nyilvántartásai a II. Világháború éveiből (1942-1946)

Kedves Hittestvérek!

Megkezdődött az 5782-es zsinagógai év. Néhány esztendő szünet után 2017-ben vezettük be ismét a kultuszjárulékot.
Úgy gondoljuk, hogy az évi 6000.-Ft senki számára sem volt megterhelő, ugyanakkor a körzeti tagok összetartozását jelképezte. Mára több mint 100 kultuszjárulékot fizető tagunk van, ami nagy örömünkre szolgál. Még jobban örülünk annak, hogy a befolyt összeg sokszorosát sikerült tagjainknak visszajuttatni, kedvezményes utazások, kirándulások, vacsorák, formájában. Színházi előadásokat szerveztünk ingyenesen, de Kulturális Páholyunk is sikerrel működött.
Szeretnénk, ha 2021-ben még többen lépnének tagjaink sorába. Kultusz-járulékunk éves díját nem emeljük, lehet havi, negyedéves vagy éves formában fizetni. Továbbra is igyekszünk sok rendezvényt tartani, melyek tagjaink számára ingyenesek, vagy kedvezményesek lesznek, higgyék el érdemes nálunk tagnak lenni!
A kultuszjárulék csekken, illetve utalással is befizethető.

BZSH. Dohány utcai Zsinagóga : 11707024-20471437

Mindenkit várunk sorainkban, gyertek közénk, érezzétek jól magatokat nálunk.

Dr. Frölich Róbert
főrabbi

Nádel Tamás
elnök

Dési János

Elie Wiesel – angolul és franciául

Elie Wiesellel, az íróval, először egy filmnovella olvasásakor találkoztam az Élet és Irodalomban. (Hajnal, filmnovella, Élet és Irodalom, 1988. szeptember 30.) Azt a filmnovellát egyébként nem is ő írta, hanem Wiesel könyvéből Jancsó Miklós. A hajnal. Van olyan, hogy az ember azt érzi, ha leteszi a papírlapokat az asztalra, az biztosan beszakad alatta. Aztán elolvastam az eredeti könyvet, megnéztem Jancsó filmjét – és máris szerettem az író Wiesel-t.

A filmről a korabeli kritikus ezt írta: „Képtelen vállalkozás lenne, ha most – előzetes hírverésként – megpróbálnám felmondani a legújabb Jancsó-film történetét, meséjét. Elisha, a fiatal zsidó ellenálló (Rjadep Mitrovitsa) és a brit tiszt (Michael York) 1948-ban, Palesztinában játszódó „helycserés támadását”, a „ki a hóhér és ki az áldozat” féle kettős felállásának részleteit... Annyi bizonyos, A hajnal –, a távoli helyszín, - Izrael - a nemzetközi szereplőgárda ellenére is – tipikus jancsói képbalett, a megszokott, ismeős kameramozgásokkal, beállításokkal, s a történelem osztotta szerepekkel együtt. Ahogy M. G. P. is írja: ebben a Jancsó-filmben is „csupán a véletlen kérdése: ki melyik oldalra kerül és mikor.” (Gartner Ilona, Népszava)

Eli Wiesellel, a holokauszt bűneire figyelmeztetés fontos alakjával Auschwitzban találkoztam, egy emlékezésen, az „Élet menetén”, talán 1989-ben, vagy 1990-ben. Amúgy a „holokauszt” kifejezésnek a tudatos, kiszámolt, megtervezett, céltudatos és akadályt nem ismerő tömeggyilkosságokra való használata is tőle származik.

Szóval, Auschwitzból tudósítottunk Kertész Péter barátommal, akit magunk között csak Öreg néven szoktunk emlegetni. Az Öreg majdnem itt végezte egyébként, Auschwitzban, vagy Birkenauban. Strashoffban már be voltak vagonírozva, és hozták volna ide a táborba, ahol nyilván kopaszra borotválták volna őket, esetleg nyilvántartási számot tetováltak volna a karjukba. Vagy egyből beterelték volna a zuhanyozóba őket, ott rájuk engedték volna a Zyklon B gázt, aztán a holttestüket a krematóriumban, vagy ha túl sok volt a munka és oda már nem fértek volna be, a gázkamrák mögött ásott árkokba égették volna el sokszázezer társukéval együtt.

Csakhogy az oroszok lebombázták a vasutat – az Öreg felszabadult és ezt megúszta. (Ötvenhatban mondjuk még elvitték egy kicsit az oroszok is, egészen Ungvárig – de az egy másik történet.)

Ezt a Strashoff-os történetet már biztosan előtte sokszor elmondta nekem a szürke szerkesztőségi délutánokon a New York palota második emeletén, nyilván olyankor én tiszteletlenül röhögtem és gúnyos megjegyzéseket tettem. De itt azért ez mégsem megy. Nyilván az emlékezés is hatott ránk, meg az előtte való éjen Nowa Hután elfogyasztott tisztes menynyiséggű Zubrowka és Wyborowa wodka is. Nem voltunk túl kótyagosak talán, de mégis volt az egésznek valami furcsa, álomszerű jellege. Ahogy Auschwitz romjai feledt ott lengenek a Dávid csillagos zászlók – és én egy majdnem Auschwitz túlkélővel, az Öreggel, most azon tanakodom, melyikünk is szólítsa meg azt az embert, aki magát ezt a szót erre az egészre megismertette a világgal. Mert a menet díszvendége Elie Wiesel.

Odafurakodtunk Wieselhez, és magyarul szólítottuk meg, attól a naiv gondolattól vezérelve, hogy ha gyermekkora nyelvét hallja, biztosan kötélnek áll egy interjúra. Először, mintha meg sem hallotta volna. Mikor újra próbálkoztunk – nem volt az olyan egyszerű a nagy tömegben, ráadásul rengetegen akartak a közelébe férkőzni, pár szót váltani vele – megfordult ingatta a fejét. Angolul felelt. Elnézést, de mióta Auschwiztba küldték, nem akar magyarul megszólalni. Valószínűleg nem tette hozzá, csak mi gondoltuk oda a mondatok végére, hogy ha a magyar hatóságok közreműködésével ezt tették családjával és vele, akkor nem.

Pár másodperc zavart csönd után angolul ismételtem meg a kérdést. Péter szerint biztos vacakul mondtam angolul, lehet. Vagy csak tovább sodorta a tömeg.

A tömeg, a túlélők, gyermekeik és unokáig – akik jelentős részben Wieseltől (vagy mondjuk Kertész Imrétől) tudják, mi történt itt.

Most nézem a róla szóló írásokat és a kezembe akad Kőbányai Jánosnak egy születésnapi köszöntője, amelyik Wiesel hatvanadik születésnapjára jelent meg az akkor még létező Magyar Nemzetben, 1988-ban. Így kezdődik: „Je considere moi-meme un juif hongrois (magyar zsidónak tartom magam) – ezekre a szavakra emlékszem a – leginkább abból az interjúból, amelyet. Elie Wiesellel készítettem, nem sokkal azután, hogy megkapta az 1986-os Béke Nobel-díjat.

Vagyis Kőbányainak, körülbelül azokban az években is, franciául mondta el, hogy ő magyar zsidó. Bonyolult az élet, az biztos.

Szentgyörgyi Zsuzsa

Egy migráns fantasztikus élete

Világunk nagy iparosodási korszaka, a XIX. század második felében, 1864-ben egy hórihorgas, de sovánka és gyenge alkatú magyar ifjú bemerészkedik az Amerikai Egyesült Államokba. A Pestről, hazulról elszökött srác Hamburgon keresztül érkezik hajóval Amerika földjére. Vagyis, először csak a tengerébe, mert se útlevele, se vízuma, ezért a hajója kikötése előtt a vízbe veti magát, és úgy settenkedik be az „ígéret földjére". Öt dollár lapul a zsebében, amit édesanyja szép hímzett zsebkendőjéért kapott.

Eredetileg Mexikóban akart harcolni a szerencsétlen sorsú Miksa császár mellett, ezért itt is katonának áll, beöltözik az északiak kék egyenruhájába. Hamarosan, 1865-ben Észak győzelmével véget ér a háború, leszerelik és csekély obsittal útjára eresztik. Bolyongva eljut New Yorkba, sokféle munkát vállal. Teng-leng a nagyvárosban, kipróbálja a hajléktalan-sorsot is. Egyszer megpróbál bejutni a French Hotelbe, megszólítja a portást, de ő angolul válaszolva (amit Joseph nem ért) kíméletlenül elkergeti. Nyilván bizalmatlan a kopott katonaruhás, poros csizmás, angolul nem is értő fiatalember iránt, jogosan úgy vélheti, ez a csavargó elriasztja a tehetős vendégeket. Mert az ifjú migráns akkor még alig beszél angolul, hiszen érkezésekor egy szót sem tudott az ország uralkodó nyelvén.

Az e pontig szomorú történettel azonban egy izgalmas élet regénye kezdődik. *Wisinger István* most megjelent műve, az Amerikában sikeres pályát befutó, sajtómágnássá és ismert közéleti tényezővé váló egykori makói, majd pesti kamasz, *Pulitzer József* életéről, munkájáról szól. A nagyvárosban szerencsétlenkedő fiatalembernek egyik, németül beszélő sorstársa javasolja, menjen St. Louis-ba, azt szinte teljesen németek lakják, ott boldogulhat. József jól, vélhetően anyanyelvként beszélt németül, hiszen e korban minden Monarchiabeli zsidó családnak ez volt az otthon használt nyelve. Hősünk eljut az akkortájt özönlő bevándorlóknak otthont adó városba. Felfedezi a Kereskedelmi Könyvtárat, amelynek rögvest lelkes olvasója lesz. Rengeteget olvas, angolul tanul és eljár politikai gyűlésekre is, amelyek hasznosak nyelvtudása fejlesztése szempontjából. Itt jeles személyiségekkel ismerkedik meg, közülük nem egy megkedveli az érdeklődő és kiválóan sakkozó fiatalembert. Így kerül kapcsolatba a város német nyelvű lapjának társtulajdonosával és szerkesztőjével, aki felfigyel József egy nagy csalást leleplező írására és meghívja a laphoz újságírónak.

1868-ban elindul egy fantasztikus történet, a sokat emlegetett „amerikai álom" egy valóságos története: jelentős részesedés az amerikai zsurnalisztika máig ható kibontakozásában és egy fantasztikusan meggazdagodó embernek szédületesen felívelő pályájaként. Nemcsak lapok tulajdonosa és hangjuk személyes irányítója lesz Pulitzer, de fontos, meghatározó jelentőségű közéleti személyiség is, amerikai elnökök sikerének, vagy bukásának részese. Magánéletében is fordulat következik: egy barátja esküvőjén megismer egy nagyon szép lányt, Kate Davist, akit 1878-ban feleségül vesz, és akivel hét gyermeket nemzenek.

Izgalmas életpálya, sikerekkel és gyalázatos küzdelmekkel, főleg a nagy riválissal, W. R. Hearsttel, a bulvár (a „sárga") újságírás egyik atyjával. Utóbbi életútja jócskán különbözött Pulitzerétől, ő Amerika nyugati részéből jött, gazdag, elkényeztetett ifjúként kezdte pályáját. Életük (P. életének) végéig ádáz, mondhatni, gyűlölködő vitázók, harcolók maradtak. Mégis, ezt olvashatjuk a könyvben: „Pulitzer halálának másnapján [Hearst] terjedelmes vezércikket írt versenytársáról", emelkedett szavakkal méltatva őt.

Mai szemmel nézve, amikor hazánkban 73 év, az USA-ban 78 év a férfiak születéskor várható életkora, a 64, ami Pulitzernek megadatott, rövidnek tetszik. Ráadásul utolsó éveit vakságban élte meg, depressziós lett, bántotta az egészségesek számára nem erős zaj is. E hasábokon aligha van hely elmerülni e fantasztikus életútnak akár elnagyolt részleteibe is. Egy eseményt azért kiragadok: New Yorkban 1890. december 10-én avatták fel a város első, 96 méteres felhőkarcolóját, Pulitzer sikeres, népszerű lapja, a The World szerkesztőségi épületét. Annak a szállodának a helyén, amelynek kapujából negyedszázada a csodapalota tulajdonosát, a kopott katonaruhás, poros csizmás obsitost gorombán elzavarta a portás…

Nem volt könnyű ember. Plasztikusan ír erről Wisinger: „Pulitzer (…) egyszerre dolgozott újságíróként, laptulajdonosként és ezekkel párhuzamosan olykor politikusként is. Családfőként ugyanakkor inkább hasonlított egy zsarnok uralkodóra, igazi udvartartással, semmint gyengéd családapára (…), ha hivatásáról volt szó, nem kímélte önmagát". Keményen dolgozott, még vakon is. Élete utolsó éveit főleg hajóján, a Liberty-n töltötte. A kb. 82 méteres, gyönyörű fehér hajó a Szabadság-szoborról kapta a nevét, amelynek New York-i öbölbeli felállításáért Pulitzer korábban jelentős szervező-gyűjtő munkát végzett. A nemcsak szép, de rendkívül kényelmes hajón 45 fős legénység és 22 fős személyzet dolgozott, utóbbiak között nagy részben a főnök személyét kiszolgáló inasok, titkárok voltak.

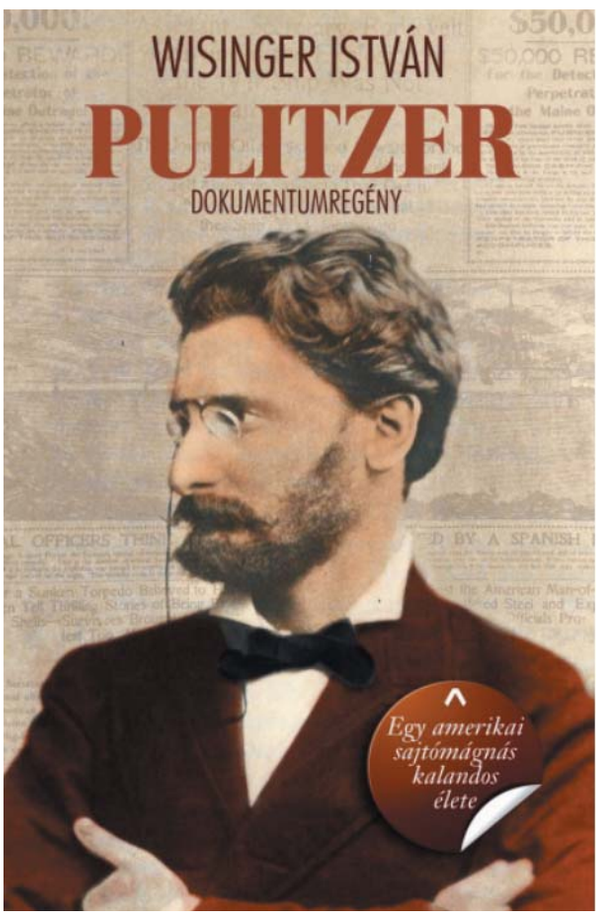

A Libertyn érte a korai halál is. Nevét, emlékét ma is hordozza a család által alapított díj, amellyel kezdete óta újságírókat tüntetnek ki, de zenei és irodalmi alkotások is megkaphatják. Az USA-n kívül más országokra nem terjedhet ki. Kivétel Magyarország, a névadó szülőházája, ahol Pulitzer Emlékdíjat osztottak. Ám a mostani kormány, pontosabban illetékes minisztériuma már nem támogatja ezt a díjat…

Öröm, hogy érdekes és alapos könyv jelent meg e nagy magyar emberről. Bár nem pontos az, hogy magyar, mert a Joseph néven híressé vált Pulitzer József fiatalon hagyta el szülőföldjét, ahol kevés és egyszerű képzésben volt csak része. Sorsa bizonyság arra, a bevándorló – mai, pejoratív szóval migráns – jelentős hasznot is hajthat befogadó országának.

Pulitzer József zseni volt, meghatározó jelentőségű személy. Mégsem tudtam megkedvelni. Elismerve nagyságát, a költővel egyetértve mondom: tán csodállak, ámde nem szeretlek.

Szántó András

Bálóné és kortársai

Ferencvárosi kertvendéglők

Már két éve, hogy új sorozatot indítottunk, amely többek tetszését elnyerte. Folytatjuk a sok érdekességgel tarkított utazást - a XX. század elejének Budapestjén. Továbbra is a kiváló www.melyenszanto.blog.hu szerzője, Szántó András válogat a blogban megjelent legérdekesebb írásaiból – ezúttal sokszorosan is a múltat idézzük. A Városligettől és Kispest után ezúttal a ferencvárosi kertvendéglőkkel ismerkedünk, s lehetünk olykor Krúdy Gyula „kísérői" is.

A Duna bal partján történik minden fontos dolog, a Parlament, a hivatalok itt vannak – de a legjobb szállodákat és vendéglőket is itt volt érdemes keresni a régmúltban.
Kertvendéglő szempontjából éppúgy, mint a lakosság száz év előtti szokásait, életmódját tekintve Pest legalább olyan sokféle, ahány kerület van a mai térképen. Egy rövid cikkben összefoglalni szinte lehetetlen – vagy olyan sablonosak maradunk, mint az összes hasonló témájú írások az elmúlt 50 évben (melyek mindig ugyanazt a 4-5 „híres" pesti vendéglőt mutatják). Pedig kertvendéglős szempontból egyediek és önállóak az alábbi városrészek:

– a pesti Dunapart (korzó, szállodák teraszai),
– a belváros bérházainak belső kertjében, a 4-5. emeletig érő fák alatt megbúvó kerthelyiségek,
– a Körutak és a Rákóczi út kávéházi teraszai,
– a 8-9-10. kerület iparosainak-polgárainak kocsmái és borozó-söröző kertjei,
– önmagában a Városliget egy vendéglátó-birodalom,
– és a külsőbb kerületek – Zugló, Kispest, Rákosszentmihály, Újpest, Pestlőrinc és Mátyásföld is kincseket rejtegettek régen a felüdülés szigeteiként.

Gartenlaube - A szó igazi jelentése eltűnt az idők során, mert fogalommá vált az újság, amely ezt a címet 90 éven át viselte. Talán a leghosszabb életű – és legnépszerűbb családi lap volt, gazdag tartalommal – minden jobb kávéházunkban olvasgathatták a városi polgárok is. Csupán azért jutott eszembe, mert a címlapján is látható arc poeticája a kertvendéglőknek is fő vonzereje: a hangulatos kerti lugas kerek asztalát három generáció üli körül, ahol a családfő, a nagyapa felolvassa a lapot gyerekeinek, unokáinak. A lugas emblematikus jelleggel bír, a nyugalom és a béke szigete, a korabeli polgári élet fontos kelléke, ahogy a visszaemlékezések, regénymotívumok is igazolják. A szerkesztői beköszöntő és a későbbi program is kifejezi e generáció életérzését.

Valami hasonló dolgot „látok bele" a hajdani pesti kertvendéglők fotóiba, azt a kellemes hangulatot, melyben akár családról, politikáról, vagy (az akkor éledő) footballról beszélgettek az emberek – ezt indulatok, veszekedések nélkül tették. Mindenki kíváncsi volt asztaltársai nézeteire a fontos kérdésekben, elsősorban persze a sült csülök, vagy a birkapörkölt témakörében. Megmagyarázhatatlan, de a VIII., a IX. és a X. kerület képeslapjainál érzem leginkább ezt a polgárosodó, és egymást érdeklő-meghallgató békét. Valójában ez a hangulat, amelyet nosztalgiának hívok – és amelyet jó lenne még egyszer újra megélni itt, Pesten…

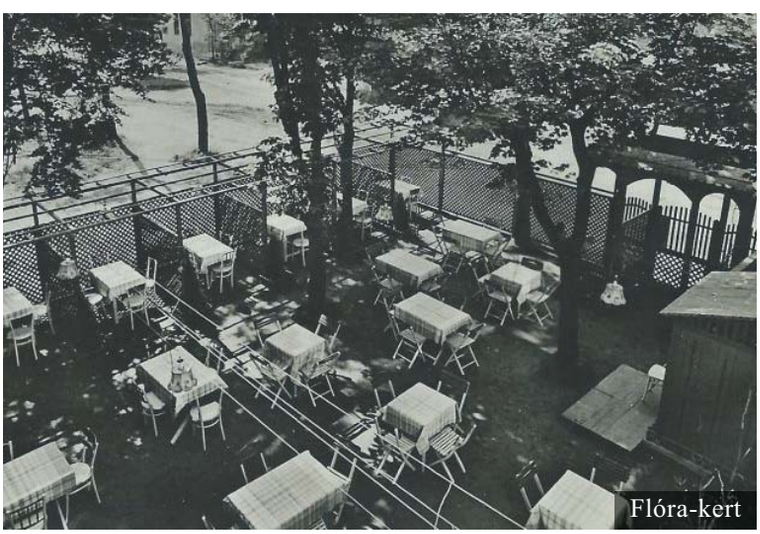
Flóra-kert

Az „iparos" Ferencváros

A kilencedik kerület hajdanán még az iparosok fellegvára volt. A vágóhidak környékétől a Mester utcai húsboltokig sok hentes lakott és dolgozott a környéken. A vágóhidak melletti vendéglőknél talán sehol sem szolgáltak fel frissebb ételt Pesten. Közöttük, a Duna mentén álltak a nagy malmok, melyekből a környéket behálózó vasutakon szállították a világhírű hazai gabonákból őrölt lisztet szerte Európába, vagy Fiumébe a tengeri hajókhoz. A „malmosok" kocsmái a Soroksári úton mindig telve voltak a mesterekkel és segítőikkel.

Arabs szürke

Az egyik ilyen vendéglő a – a Flóra kert – egészen a II. világháborúig virult, jó közlekedése miatt (a HÉV megállóval szemben) a városból is kijöttek a családok és társaságok a meleg nyári napokon. Minden este hangulatos zenét ígért a vendéglős, és az udvaron „autóparkírozást" is biztosított.
Krúdy írásai mély érzésekkel szólnak arról a nosztalgia-világról, amelyet az írásaira jellemző hangulatok miatt idézgetünk. Mintha állandóan álmodozna – pedig közben sokszor olyan dokumentum értékűek az írásai, mintha korabeli adattárnak szánta volna. *Frühling Antal* vendéglős a „*Régi arabs szürké*hez" címezte éttermét, melyről Krúdy nélkül aligha tudnánk valamit. Az Üllői út – akkor még – külsőbb részén a XIX. század második felében még istállók voltak, a városi konflis kocsisok tartották itt lovaikat (és a kocsikat is éjszakára), s innen hajtottak be naponta a Gizella térre, a színházakhoz és a pályaudvarokhoz a jó fuvarok reményében. Közülük nagyon kevesen büszkélkedhettek igazi „arabs szürke" lovakkal, talán ezért is választotta Frühling úr a jól hangzó nevet kocsmájának. Mert esténként, mikorra összeverődtek a kocsisok egy-két pálinkára és korsó sörre, a kocsmai rész népesebb volt a kerthelyiségnél, és az ételválaszték is jócskán leszűkült a pörköltmaradékra.
A tisztes polgári vendéglő – amely a mai klinikák tájékán volt –, a na-

Bálóné főz

Csutiék vendéglője

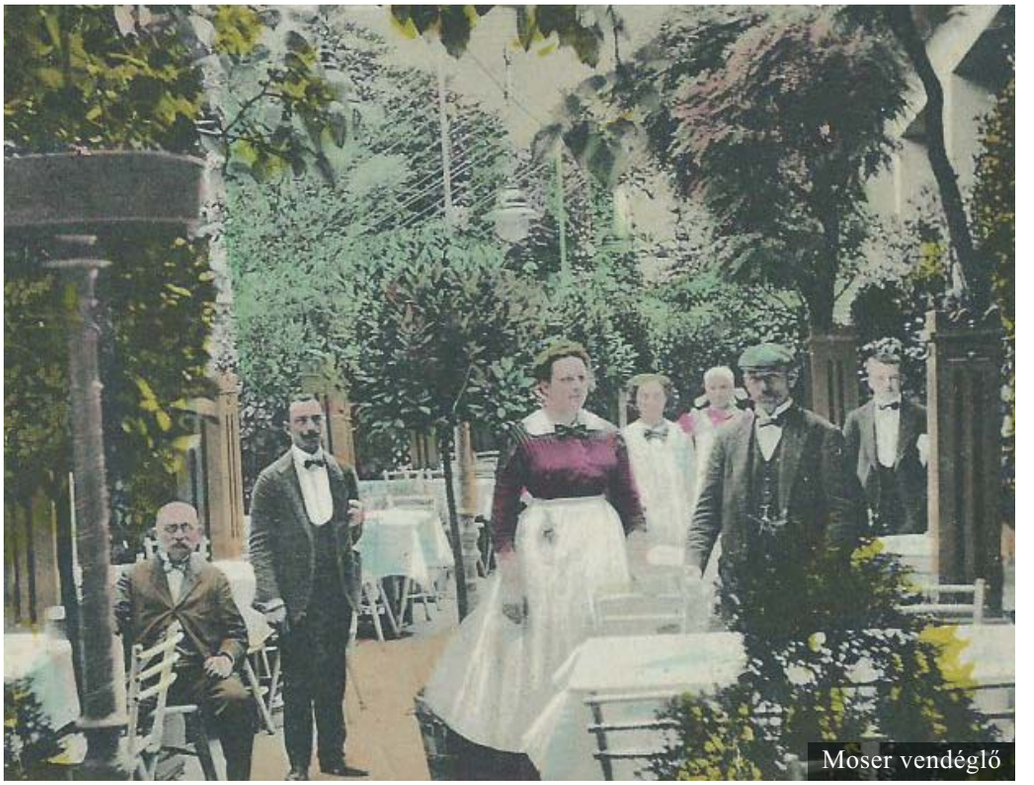
Moser vendéglő

gyobb bérházépítések után hanyatlani kezdett, amikor az istállókat is lebontották és a kocsisok kijjebb, Erzsébeten és Soroksáron találtak új éjszakai szállásokat a lovaiknak.

A belső Ferencvárosnak szintén legendás és szintén az írófejedelemhez kapcsolódó vendéglője volt *Bálóné étterme* a Ráday utca 57-ben. A Szegedről Pestre származott vendéglősnéről nagyon sokat írtak már, de a lényeg mindig kimarad – mit is ehettek nála a vendégei? Az itt közölt képen látszik, hogy a jól megtermett „ténsasszony" maga főzte bográcsban az eredeti szegedi halpaprikást.

Étel-ajánlata vonzó és bőséges volt, melyeket így kínált: „Különleges főztjeim".

Azt ma sem tudom, hogy lehet olyan ember, aki ezeket a húsokat mind kerüli, és csak zöldségeket fogyaszt azon tévhit miatt, hogy a hús nem egészséges. Az viszont biztos, hogy a Bálóné által hirdetett „Előkelő társaságok találkozó helye" nem tartalmazta a birkózó és súlyemelő sportolókat, pedig még azok sem tudtak volna egy este többfélét megenni a kínálatból, mert állítólag az adagok is hatalmasak voltak! És ahogy leírtam ezt a menüsort, szinte a könnyem kicsordult a vágytól, hogy sorra megkóstolhassam az ételeket. Sajnos, ma nem tudok ilyen vendéglőt, akármilyen csúcs-séf állt is a konyhai szolgálatába…

Bálóné vendéglője mindig tele volt éhes és kíváncsi vendégekkel és az állandó asztaltársaságokkal. Pedig vele szemben, a Ráday utca 56-ban is volt egy jóhírű polgári helyiség: *Schriefl Pál vendéglője*.

A városból kijjebb, az Üllői úttal párhuzamosan a Tűzoltó utca 100 éve még igazi békét és nyugalmat árasztott. A keskeny kocsiúton alig közlekedtek, a kis üzletek és iparos műhelyek között szívesen látta vendégeit *Moser Frigyes* úr és felesége (lásd a képünkön). A földszintes házakból ebédre is jöttek családok, de igazán este élénkült meg a fák és lugasok árnyékában a kerthelyiség. Biztosan remek ételek, italok és főként családias hangulat – azaz igazi vendéglátás várta az embereket, mert ehhez Moser úr nagyon értett. Fiából később tekintélyes vendéglátós szakember lett, például ő a sok kiadást megért „Éttermi zsebkönyv" szerzője.

A „mesterek" – főként hentesmesterek – utcájában számos vendéglő volt, a kisebb kocsmákat kivéve mind kerthelyiséggel is rendelkezett. Valódi családias hangulatot találhattak a vendégek például Csuti Zoltán előkertjében, mivel tényleg az egész család kivette részét a munkából. Az 1910-es években még a Mester utcai „utolsó nagyház" adott otthont *Csutiéknak*, de mire a Mester utca kiépült, ők is kinőtték a helyiséget.

Bővebben, s még több fotóval itt olvashatják az eredeti cikket: https://tinyurl.hu/VP0m

Különleges szegedi konyha!
Budapest, IX. Ráday-u. 57.
Előkelő társaságok találkozó helye. Nagyobb társasvacsorákat kérem előre megrendelni.

Különleges főztjeim:

HALFÉLÉK:
Szegedi halpaprikás. — Harcsás káposzta. — Szalonnás csuka. — Rac hal. — Tejfeles ponty. — Roston sült halak u. m.: Kecsege, harcsa, süllő, keszeg és márna.

PAPRIKÁSOK:
Csirke paprikás. — Csirke gulyás. — Pulyka paprikás. — Kacsa paprikás. — Malac paprikás. — Füle-farka paprikás. — Borka paprikás. — Marha paprikás — Borju paprikás. — Bárány paprikás. — Juhhusos kása. — Székely gulyás. — Édes-káposzta, bennefőtt juhhussal. — Töltött káposzta. — Bableves füstölt hussal.

SÜLTEK:
Az összes szárnyas sültek. — Malac pecsenye. — Sertés borda. — Vesepecsenye. — Háts/in. — Ugyanezek vadas vagy paprikás mártással. — Saját készítésű disznótoros vacsora.

TÉSZTÁK:
Turós lepény. — Turós csusza. — Turós rétes és gyümölcs. — Rétesek s különféle édes sült tészták és fonyatos kalács.

Zoltai Gusztáv emlékére

Múlt vasárnap reggeli közben egy hír szinte „kiugrott” a többi közül: „Elhunyt Zoltai Gusztáv”. Nem sokkal később sorra a facebook hírfolyamba sorra érkeztek a bejegyzések: „meghalt a Zoltai”, „elment a Főnök”.

Igen, még mindig a Főnök, mert ez nem pusztán a tisztségének szólt. Ezt kivívta magának azzal, amit a magyar zsidóság egészéért, de külön-külön az egyes emberekért is tett.

Tudtuk róla, hogy nehéz gyerekkora volt, hiszen 9 évesen elveszítette imádott szüleit. Sokan hallottuk tőle, menynyire fontos volt számára, hogy édesanyját hazahozatta és megadhatta neki a végső tisztességet, s eltemethette. Ismertük életútja főbb állomásait az árvaháztól a Pesti Vígadón át a Játékszínig. S majd 25 évig volt a Mazsihisz és a BZSH ügyvezető igazgatója.

Vezetésével újították fel a lepusztult budapesti zsinagógákat, így a Dohányt is. Körzetünkhöz úgy is kötődött, hogy tagja, elöljárója és egy ideig elnöke is volt. Az immár hagyományos Zsidó Fesztivál, illetve a Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola indulásában is jelentős szerepet vállalt. És Az Élet Menete Alapítványnak is egyik fővédnöke volt.

Sajátos, olykor gyermeki humora, az azt kísérő, jól ismert „zoltais” mosoly rendre jó kedvre derített másokat is. De nem csak így szerzett örömöt másoknak, hanem akinek tudott, segített. Önzetlenül! Ha kellett, lakást intézett, ha kellett, mást – akár (szinte) ismeretlennek is.

1992-ben csupán néhányszor láthatott a Dohányban, még ismerkedtem a közeggel, amikor a segítségét kértem, hogy egy németországi ifjúsági sporttáborba, az izraeli delegációnak vinnék valami ajándékot a magyar zsidóságról. Nem kérdezett semmit, csak annyit, hívjam fel a következő héten. Megtettem, s ahogy ígérte ott volt a portán megannyi könyv és CD…

Ettől kezdve rendszeresen beszéltünk, többek közt ő öntött lelket belém öcsém balesete után. Majd amikor hosszú ideje munkát kerestem, megszólalt a telefonom, lenne egy lehetőség és rám gondolt. A szokott stílusában invitált irodájába, hogy vele és főrabbinkkal, dr. Frölich Róberttel egyeztessünk, miként szerkeszteném a Pesti Sóletet. Ennek néhány hét múlva lesz 11 éve, s az első, általam készített lap 2010 novemberében jelent meg. Emlékszem, a lappal a kezében büszke édesapámat, hogy ölelte át, hogy szorította meg a kezét, s hogy mosolyogtak. Segített a kezdeti botladozásaimnál és később is. sokszor Bevált receptjével részt vett a Dohány Sóletversenyén, ekkor nem csak a másnapi ebéd készült, de a beszámoló is az újságba. Szokás szerint, rengeteg nevetéssel…

Köszönök mindent! Emlékéből fakadjon áldás!

Jahrzeit-napok a falnál

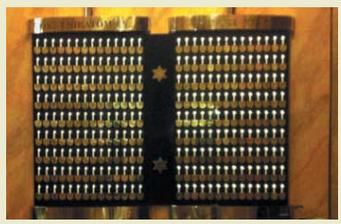

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák fölötti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajsz 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szeretteinkért a gyertyák. Lapunk úgy segít Önöknek, hogy közreadjuk, elhunyt szeretteiknek mikor is van a Jahrzeitje.

Fellner Simon	október 4.	Markovics György	október 17.
Csillag Erzsébet	október 5.	Kalina Vera	október 18.
Datner Imre	október 6.	Tímár Károly	október 19.
Rosenberg Ödönné	október 6.	Reiner Béláné	október 20.
Földes Antalné	október 7.	Wízner Sándor	október 21.
Gárdonyi Tiborné Sattler Magda		Feit László	október 22.
	október 7.	Grünwald Lajos	október 22.
Bíró Imre Sándor	október 9.	Karádi Gábor	október 22.
Schwartz Olga	október 11.	Irin Izrael	október 23.
Reichental Jakabné	október 13.	Silberer Emma	október 26.
Hoffmann József	október 14.	Birnbaum Sándor	október 27.
Sömjén Ferencné	október 14.	Schein Ágnes	október 29.

A DOHÁNY UTCAI TEMPLOMKÖRZET NAGYÜNNEPI IMARENDJE AZ 5782. ZSINAGÓGAI ESZTENDŐRE

Hajsánó Rábbó reggel*	2021. szept. 27.	7:30
Smini Áceresz este	2021. szept. 27.	18:00
Smini Áceresz reggel	2021. szept. 28.	9:30
Smini Áceresz Mázkir	**2021. szept. 28.**	**10:30 kb.**
Szimchász Tajró este	2021. szept. 28.	18:00
Szimchász Tajró reggel	2021. szept. 29.	9:30
Sábász Börésisz este	2021. okt. 1.	18:00
Sábász Börésisz reggel	2021. okt. 2.	9:30

A csillaggal jelölt I.tentiszteleteket a Talmud-Tórában (Bp. VII. Wesselényi u. 7.) tartjuk!

Az I.tentiszteleteken csak védettségi igazolással, orrot-szájat takaró maszkkal és szociális távolságtartással vehet részt. A biztonsági szolgálat jogosult e szabályok betartatására!

Minden kedves testvérünknek békés, áldásos esztendőt kívánunk!!!!

לשנה טובה תכתבו

Pesti Sólet • A Dohány utcai körzet lapja • Felelős kiadó: Nádel Tamás • Főszerkesztő: Schiller Zsolt • e-mail: pestisolet@dohany-zsinagoga.hu
Megjelenik havonta • Nyomás: Mediaworks Kiadó és Nyomda Kft., igazgató: Bertalan László, cím: 1225 Budapest, Campona utca 1. • e-mail: nyomda@mediaworks.hu